

جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)
دوره جدید، سال پانزدهم، شماره ۵۲، بهار ۱۳۹۶

اثرات گردشگری بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی، از دید جامعه‌میزبان مطالعه موردی: بخش اورامان (شهرستان سروآباد)

سعدی محمدی^۱، اسکندر مرادی^۲ و زبیده رشیدی^۳

تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱۱/۲۰، تاریخ تایید: ۱۳۹۶/۱/۱۵

چکیده

گردشگری روستایی از جمله فعالیت‌های مهم اقتصادی و سودآور است که می‌تواند اثرات قابل ملاحظه‌ای از بُعد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست‌محیطی و کالبدی - فضایی بر روی جامعه‌میزبان داشته باشد. در این پژوهش، اثرات گردشگری بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی بخش اورامان شهرستان سروآباد مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ نحوه جمع‌آوری داده‌ها ترکیبی از روش اسنادی - پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را سرپرستان خانوار ۴ روستای بخش اورامان (اورامان تخت، سلین، بلبر و کماله) که دارای بیشترین حجم گردشگر هستند را تشکیل می‌دهد که تعداد آنها برابر با ۱۲۷۰ خانوار است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران اصلاح شده ۲۵۰ نمونه به‌دست آمد، نمونه‌ها به دو روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و تصادفی براساس جمعیت هر روستا انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ (۰.۸۴) به‌دست آمد. برای بررسی تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار از آماره‌های تی تک‌نمونه‌ای، تحلیل واریانس، تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر استفاده شد. یافته‌های این تحقیق با استفاده از آزمونهای آماری نشان می‌دهد که بر اساس آزمون تی تک‌نمونه‌ای گردشگری بر بُعد انسانی، اجتماعی، فیزیکی، طبیعی و مالی روستائیان تأثیر مثبت دارد. بررسی تحلیل واریانس نشان داد که بین ابعاد مختلف معیشت پایدار اختلاف معنی‌داری وجود دارد. تحلیل رگرسیون نشان داد همه ابعاد معیشت پایدار (بُعد انسانی، اجتماعی، طبیعی، فیزیکی، مالی) تأثیر معنی‌داری را بر معیشت پایدار روستائیان دارند. همچنین نتیجه بر اساس تحلیل مسیر حاکی از آن است که همه ابعاد تأثیر مستقیم و غیرمستقیمی بر معیشت پایدار روستایی دارند، به‌طورکلی از دیدگاه مردم گردشگری بر معیشت پایدار روستائیان بخش اورامان تخت تأثیر مثبت دارد.

کلیدواژگان: معیشت پایدار، گردشگری، بخش اورامان، شهرستان سروآباد

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران (نویسنده مسئول ۰۹۱۸۸۷۵۲۲۶۳).

۲. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران

۳. کارشناسی ارشد رشته جغرافیا، دانشگاه پیام نور

مقدمه و طرح مسأله

گردشگری به‌عنوان یک فعالیت پایه بالقوه‌ای که می‌تواند زمینه‌های اصلی بهبود سطح کیفیت زندگی ساکنان محلی را فراهم آورد مورد توجه است. نقش گردشگری در ایجاد کیفیت زندگی مطلوب، از طریق استانداردهای بالای سطح زندگی درآمدهای مالیاتی روز افزون، فرصتهای شغلی بیشتر، درآمد سرانه بالا، تنوع اقتصادی، ارتقاء و بهبود سطح تسهیلات فراغتی، ارتقاء کیفیت و توسعه زیرساختها و خدمات عمومی در جامعه، تبادل فرهنگی، افزایش سطح آگاهی‌های مردم و گردشگران نسبت به یکدیگر و مانند آن، قابل اندازه‌گیری است (choi, 2003:5). یکی از راهبردهایی که در دهه‌های اخیر، در اغلب کشورهای جهان مورد توجه بوده و نتایج مثبت داشته است، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی و استفاده از جاذبه‌های متعدد طبیعی و فرهنگی روستا به‌عنوان منبع درآمدی و در عین حال کمک به حفاظت از سرمایه‌ها و جاذبه‌های منحصر به فرد طبیعی و فرهنگی روستا است (shen, 2009:11). گسترش گردشگری به‌عنوان یک راهبرد جدید در زمینه توسعه روستایی می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد فرصت‌های جدیدی در نواحی روستایی از جمله: ایجاد درآمد، افزایش اشتغال و رشد پایدار، تأمین هزینه، ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی، تحرک بخشیدن به سایر بخش‌های اقتصاد روستا، امنیت و آسایش ساکنان محلی و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی باشد (Kostas, 2002:10) یا موجب افزایش آلودگی‌ها، تغییرات کاربری اراضی، افزایش قیمت‌ها، تغییرات فرهنگی و اجتماعی و فراتر رفتن از ظرفیت تحمل محیط، موجب کاهش یا افزایش سطح کیفیت زندگی ساکنان روستایی در بسیاری از شاخص‌های عینی و ذهنی ویژگی‌های کلان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی شود (kim, 2012:24).

امروزه یکی از بزرگترین چالش‌های برنامه‌ریزی، در جوامع انسانی، به‌ویژه جوامع روستایی که کانون تمرکز فقرا در کشورهای در حال توسعه‌اند، تأمین معیشت است (NZAID, 2002:11). در دوره‌های اخیر آنچه به‌عنوان چهارچوب معیشت و به‌عنوان راهبرد بقاء روستایی نامیده می‌شود، شامل مؤلفه‌های سرمایه انسانی (آموزش مهارت و بهداشت خانوارها)، سرمایه فیزیکی (تجهیزات کشاورزی و نظایر آن)، سرمایه اجتماعی (شبکه‌های اجتماعی و مشارکت مردمی در طول آن)، سرمایه‌های مالی (پس‌انداز، اعتبارات و غیره) و سرمایه‌های طبیعی (منابع طبیعی) می‌شود؛ بنابراین راهبردهای معیشت، مرکب از دامنه‌ای از فعالیت‌ها، هم در زمینه دسترسی به دارایی و استفاده از آن‌ها است که می‌توان آن‌ها را به واسطه فاکتورهای اجتماعی (روابط اجتماعی، نهادها و سازمان‌ها)، جهت‌گیری‌های بیرونی (نظیر جهت‌گیری‌ها و روندهای اقتصادی) و شوک‌ها و رویدادهای محیطی (خشک‌سالی، سیلاب، آفات و غیره) تعبیر کرد (Pasteur, 2001:12). یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین اجزا در شکل‌گیری راهبردهای معیشت پایدار دارایی‌ها و سرمایه‌های معیشتی است. رویکرد معیشتی بر این اساس که دارایی اقشار فقیر روستایی پایه‌ای برای درک گزینه‌های پیش روی آن‌ها برای اشتغال و درآمدزایی می‌باشد، استراتژی‌های دست‌یابی به معیشت مطمئن و مطالبات آن‌ها و همچنین، آسیب‌هایی که در فعالیت‌ها، با آن مواجه می‌باشند، تعریف می‌شود (Ellis, 2003:41).

امروزه صنعت جهانگردی به‌عنوان بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت در دنیا به‌حساب می‌آید. کشور جمهوری اسلامی ایران در ردیف ۱۰ ده کشور اول دنیا از نظر وجود جاذبه‌های گردشگری قرار دارد (محرابی، ۱۳۹۱:۴) در این راستا استان کردستان با داشتن جاذبه‌های متعدد طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، در سال‌های اخیر به

یکی از قطب‌های مهم گردشگری روستایی کشور مبدل شده است، یکی از محورهای مهم گردشگری روستایی این استان، بخش اورامان شهرستان سروآباد در غرب استان کردستان است. این بخش که دارای پتانسیل‌های متعددی در عرضه گردشگری است، به‌عنوان یکی از قطب‌های گردشگری استان و کشور مطرح است که هر ساله پذیرای تعداد زیادی از گردشگران داخلی و خارجی است. با ورود گردشگران به منطقه و در نتیجه تأثیرگذاری بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و محیطی، تغییراتی در زندگی جامعه روستایی منطقه به‌وجود آمده است، به‌عبارتی دیگر، گردشگری روستایی در رابطه با زندگی روستاییان منطقه نقش آفرین بوده است، بنابراین سؤال‌های اساسی پژوهش بدین‌گونه مطرح می‌شود:

آیا گردشگری بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی بخش اورامان در ابعاد انسانی، اجتماعی، ملی، طبیعی و فیزیکی تأثیرگذار است؟ آیا میزان تأثیر گردشگری بر ابعاد مختلف معیشت پایدار خانوارهای روستایی بخش اورامان متفاوت است؟

پیشینه تحقیق

در رابطه با نقش گردشگری در توسعه مناطق جغرافیایی مطالعات فراوانی انجام‌گرفته چند نمونه از این پژوهش‌ها در جدول (۱) ذکر شده است.

جدول ۱: خلاصه‌ای از پژوهش‌های پیشین

مؤلف و سال	عنوان پژوهش	نتایج
کاسا ^۱ و همکاران (۲۰۱۴)	بررسی و تجزیه و تحلیل وضعیت معیشت روستایی ناحیه ووردا در جنوب اتیوپی	نتایج نشان می‌دهد که سازمان‌های دولتی و سهام‌داران باید برای برطرف کردن نیازهای جامعه ووردا تلاش کنند تا بتوانند معیشت پایدار و توسعه روستایی را ایجاد کنند
ریچارد ^۲ و همکاران (۲۰۱۳)	نقش گردشگری بر کیفیت زندگی روستاییان	گردشگری را عامل بهبود کیفیت زندگی روستاییان در شاخص‌هایی همچون: توسعه محلی، سطح دستمزدها، کاهش فقر و بهبود آموزش و سلامتی روستاییان می‌داند
چن ^۳ و همکاران (۲۰۱۲)	بررسی معیشت پایدار و مدیریت اجتماع محور منابع جنگلی چین: تغییر و بهبود	تحت همکاری دولت و ساکنان جامعه محلی، توسعه هماهنگ، بهبود معیشت پایدار و حفاظت از منابع جنگلی، روندی مهم در آینده خواهد بود که باعث تغییر در وضعیت معیشت و بهبود آن می‌شود
آرف ^۴ و همکاران (۲۰۱۱)	بررسی تأثیر گردشگری در کیفیت زندگی (مورد مطالعه: شیراز)	نقش گسترش گردشگری در ارتقای سطح کیفیت زندگی ساکنان نمایان است. این تأثیرات در بهبود بهزیستی روانی، افزایش درآمد و اشتغال، بیشتر از سایر متغیرها است
شن ^۵ و همکاران (۲۰۰۹)	بررسی ارتباط رویکردهای معیشت و گردشگری: مروری بر ادبیات با اندیشه پیوندی	این مطالعه نیاز به توسعه دانش جدید در مورد معیشت پایدار و گردشگری برای به حداکثر رساندن منافع حاصل از گردشگری برای فقرای روستایی و دست‌یابی به توسعه روستایی و پایدار به وسیله گردشگری را به عنوان یک استراتژی معیشتی یادآور می‌شود
طیب نیا و همکاران (۱۳۹۵)	تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستاییان (مورد: بخش اورامان شهرستان سروآباد)	توسعه گردشگری موجب بهبود سطح کیفیت زندگی روستاییان این بخش شده است. همچنین، بُعد اقتصادی در میان ابعاد دیگر، بیشترین تأثیر را در ارتقای سطح کیفیت زندگی روستاییان داشته است
حاجی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)	تأثیرات اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی گردشگری بر معیشت پایدار روستایی در شهرستان چرام	نتیجه تحقیق آنها حاکی از آن است که توسعه گردشگری در توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی دهستان شهرک تأثیر داشته است

1. Kassa
2. Richard
3. Chen
4. Aref
5. Shen

مؤلف و سال	عنوان پژوهش	نتایج
عبداللهزاده و همکاران (۱۳۹۴)	تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی در استان گلستان	میانگین سرمایه‌های فیزیکی، مالی و کل سرمایه‌ها در روستاهای گردشگری از روستاهای غیرگردشگری بیشتر است و همچنین مهم‌ترین زمینه آسیب‌پذیری در روستاهای گردشگری و غیرگردشگری، فصلی بودن تغییرات است
قدیری و همکاران (۱۳۹۴)	سطح‌بندی سرمایه‌های معیشتی در روستاهای گردشگری کوهستانی مورد: شهرستان طالقان	نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که وضعیت سرمایه‌های معیشتی روستائیان ناشی از فعالیت‌های گردشگری در روستاهای مورد مطالعه مساعد نیست
قاسمی و همکاران (۱۳۹۳)	نقش گردشگری در توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان بهشهر	گردشگری روستایی در منطقه نیازمند بازنگری اساسی است و برنامه‌ریزی گردشگری می‌تواند موجب تنوع اقتصاد محلی و رونق فعالیت‌های اقتصادی به‌صورت سازمان‌یافته در حوزه گردشگری پایدار روستایی شود
محمدی یگانه و همکاران (۱۳۹۲)	نقش گردشگری مذهبی در توسعه روستایی (موردی: روستای قیچاق میاندوآب)	نتایج تحقیق ایشان نشان می‌دهد که گردشگری مذهبی در بین ابعاد اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیطی تنها در بُعد کالبدی موجب بهبود کیفیت زندگی روستائیان شده است
مطیعی و همکاران (۱۳۹۲)	ارزیابی اثرات اقتصاد گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه بند ارومیه	گردشگری اثرات مثبتی همچون ایجاد اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد برای ساکنین محلی و اثرات منفی مانند افزایش قیمت زمین برای ساکنین محلی به دنبال داشته است
زارفشان و همکاران (۱۳۹۲)	اثرات توسعه گردشگری در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی نواحی روستایی (ریجاب کرمانشاه)	توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه دارای چهار پیامد عمده می‌باشد. این پیامدها عبارتند از: درآمدزایی، ایجاد مشکلات زیست‌محیطی، توسعه فرهنگی و کاهش سرمایه اجتماعی
جمعه پور و کیومرث (۱۳۹۱)	بررسی اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم (مطالعه موردی: روستای زیارت)	گردشگری در روستای زیارت نتوانسته است نقش مؤثری در معیشت پایدار روستائیان ایجاد کند و آثار مثبت گردشگری جز در بعضی شاخص‌ها مؤثر نبوده است

منبع: یافته‌های نظری پژوهش با استفاده از منابع مختلف، ۱۳۹۶

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از لحاظ نوع، توصیفی - تحلیلی، از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ گردآوری اطلاعات ترکیبی از روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و پیمایشی است. در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از روش‌های اسنادی - کتابخانه‌ای و روش میدانی (تکمیل پرسشنامه) بر اساس شاخص‌های استخراج شده در چارچوب نظری، استفاده شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته است. پرسشنامه شامل ۱۰ گویه درباره شاخص انسانی، ۱۰ گویه شاخص اجتماعی، ۲۰ گویه در مورد شاخص‌های مالی و اقتصادی، ۱۰ گویه در مورد شاخص‌های کالبدی و ۱۰ گویه در مورد شاخص‌های طبیعی می‌باشد. روایی پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان و برنامه‌ریزان روستایی و گردشگری مورد تایید قرار گرفته و برای میزان پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده، مقدار کلی آن (۰/۸۴) به‌دست آمده که عدد قابل قبولی می‌باشد نتایج آزمون کرونباخ همه ابعاد در جدول (۲) ذکر شده است.

جدول ۲: پایایی ابعاد پرسشنامه

شاخص	انسانی	اجتماعی	مالی	طبیعی	فیزیکی	کلی
مقدار آلفای کرونباخ	۰/۷۸	۰/۸۱	۰/۸۸	۰/۷۹	۰/۸۳	۰/۸۴

منبع: یافته‌های پژوهش

جامعه آماری این پژوهش را سرپرستان خانوار ۴ روستای بخش اورامان (اورامان تخت، بلبر، سلین، کماله) که دارای بیشترین حجم گردشگر بوده‌اند را تشکیل می‌دهد که تعداد آنها طبق آمار سرشماری سال ۱۳۹۰ برابر با ۱۲۷۰ خانوار است.

در پژوهش حاضر جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده. به طوری که از میان ۱۲۷۰ خانوار بخش اورامان، بر اساس فرمول کوکران^۱ (حافظنیا، ۱۳۸۲: ۱۴۰)، ۲۸۱ خانوار تعیین گردید. با مشخص شدن حجم نمونه، به این دلیل که تعداد نمونه‌ها در کل جامعه آماری توزیع شود، تعداد پرسشنامه‌های توزیعی هر روستا اول با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و سپس به روش نمونه تصادفی ساده در میان سرپرستان خانوار روستاها توزیع شد (جدول ۳).

جدول ۳: نحوه توزیع پرسشنامه‌ها در روستاهای منتخب

ردیف	روستا	تعداد خانوار	تعداد نمونه	سهم از تعداد کل پرسشنامه‌ها
۱	اورامان تخت	۷۱۱	۱۴۴	۵۷
۲	بلبر	۱۹۹	۳۷	۱۵
۴	سلین	۲۰۰	۳۹	۱۶
۷	کماله	۱۶۰	۳۰	۱۲
	مجموع	۱۲۷۰	۲۵۰	۱۰۰

منبع: نویسندگان (۱۳۹۵)

شاخص‌های تحقیق

شاخص‌های متعددی برای سنجش میزان تأثیر گردشگری در معیشت پایدار وجود دارد، در این تحقیق برای سنجش تأثیر گردشگری در منطقه اورامان از شاخص‌های جدول (۴) استفاده کرده‌ایم

جدول ۴: شاخص‌های استفاده شده در پژوهش

ردیف	مؤلفه	شاخص‌ها
۱	انسانی	وضعیت تحصیلات، سلامت، اطلاعات، آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و سلامت، توجه به زنان، یادگیری مهارت، مهاجرت معکوس
۲	اجتماعی	همکاری، مشارکت، همبستگی، اعتماد، همیاری، تبادلات فرهنگی، احساس امنیت، رفت‌وآمد مردم روستا، تعاملات فرهنگی، آداب‌ورسوم و فرهنگ محلی
۳	مالی	ایجاد شغل، درآمد، رضایت از شغل، قیمت مسکن، اشتغال زنان، فرصت‌های شغلی، اقتصاد بومی روستا، بازار محصولات کشاورزی، پس‌انداز کردن، دسترسی به انواع وام‌ها، رضایت از میزان درآمد، قیمت اراضی کشاورزی، ایجاد انگیزه جهت بهبود وضعیت کار، دسترسی به خدمات اعتباری و مالی، فرصت‌های شغلی، امنیت شغلی، ساخت‌وساز، رشد اقتصاد محلی، شغل‌های فصلی، تولید صنایع دستی
۴	طبیعی	اخلاق محیط زیستی، توجه مدیران به محیط زیست، منابع آبی، بهداشت محیطی، فضای سبز روستایی، زیبایی و جذابیت روستاها، سطح باغات، حساسیت ساکنان به مساله محیط زیست، توجه مسئولین نسبت به مساله حفاظت از محیط، مدیریت زیاله و دفن بهداشتی زیاله
۵	فیزیکی	وضعیت جاده، ماشین آلات کشاورزی، وسایل نقلیه، دسترسی به بازار محصولات کشاورزی، منابع انرژی، جاده‌های مناسب، مسکن مناسب، مصالح مناسب در ساخت مسکن، امکانات زیرساختی، طرح‌های روستایی، راه‌های ارتباطی، ساخت مسکن جدید، ساخت مکان‌های تفریحی، احیای و مرمت آثار باستانی و فرهنگی

منبع: (احمدی، ۱۳۸۹: ۶)، (جمعه‌پور و کیومرث، ۱۳۹۱: ۱۱)، (زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸)، (عبداللّه‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۳)، (باغیانی، ۱۳۹۴: ۷)، (Chen,)

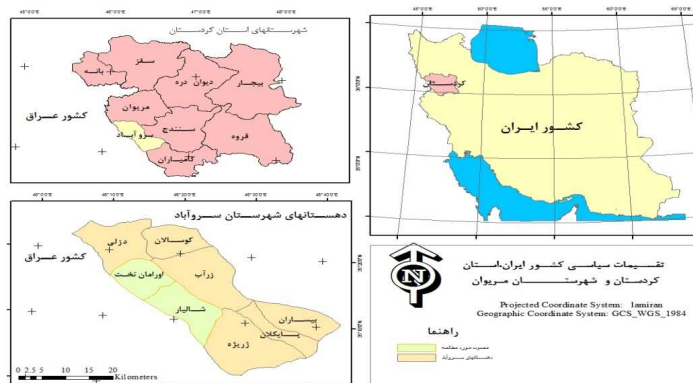
(Richard, 2013), (Kassa, 2014) 2012), (Tang, 2013

$$n = \frac{\frac{(1/96)^2 \times 0/73 \times 0/27}{(0/0025)}}{1 + \frac{1}{1270} \left(\frac{(1/96)^2 \times 0/73 \times 0/27 - 1}{0/0025} \right)} = \frac{302/87}{1/075} = 250$$

$$n = \frac{t^2}{d^2} \left(1 + \frac{1}{n} \left(\frac{t^2}{d^2} - 1 \right) \right)^{-1}$$

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان سروآباد یکی از شهرستان‌های استان کردستان است که در غرب این استان واقع شده است. این شهرستان با موقعیت ۴۶ درجه و ۴ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۴۳ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۳ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۲۵ دقیقه عرض شمالی از شمال به شهرستان مریوان، از شرق به شهرستان سنندج و از جنوب به شهرستان کامیاران محدود می‌شود (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰: ۲۹۷) (شکل ۱).

شکل ۱: محدوده مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه بخش اورامان از توابع شهرستان سروآباد استان کردستان را دربر می‌گیرد. بخش اورامان با ۱۴ روستا دارای ۱۲۷۰ خانوار و حدود ۱۴۲۶۹ نفر جمعیت، تابع شهرستان سروآباد است که در ۷۵ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان مریوان و ۱۷۰ کیلومتر جنوب‌غربی مرکز استان کردستان (سنندج) قرار دارد. این بخش از سمت غرب با کشور عراق به طول ۲۰ کیلومتر و از سمت جنوب با استان کرمانشاه هم‌مرز است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). در چند ساله اخیر، رونق گردشگری با توجه به پتانسیل‌های متعدد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی این منطقه و افزایش استقبال از گردشگری روستایی، توانسته است به‌عنوان مکملی مطلوب و راهکاری مطمئن در جهت اشتغال و تنوع اقتصادی منطقه مطرح شود.

یافته‌ها

• یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی پرسشنامه نشان می‌دهد که ۸۸/۴ درصد پاسخگویان مرد و ۱۱/۶ درصد زن بوده‌اند. بیشترین فراوانی سنی پاسخگویان (۵۵ درصد) مربوط به رده سنی ۳۰-۴۰ سال می‌باشد. همچنین ۱۵/۵ درصد پاسخگویان کمتر از ۳۰ سال، ۲۰/۳ درصد ۴۱-۵۰ سال و ۸/۸ درصد ۵۱-۶۰ سال و ۰/۴ بیش از ۶۰ سال سن داشته‌اند. از نظر سطح تحصیلات اکثریت پاسخگویان (۴۷/۴ درصد) تحصیلات دیپلم داشته‌اند. همچنین ۷/۲ درصد ابتدایی، ۳۱/۵ سیکل، ۱۲ درصد لیسانس و ۱۲ درصد دارای تحصیلات فوق‌لیسانس بوده‌اند. بررسی شغل پاسخگویان نشان داد که ۱/۶- درصد پاسخگویان کشاورز، ۵/۶ درصد کارمند، ۱۳/۹ درصد کارگر، ۲۴/۷ درصد مغازه‌دار، ۱۰ درصد راننده، ۲۳/۱ درصد آزاد و ۱۵/۱ درصد سایر شغل‌ها را داشته‌اند.

• یافته‌های استنباطی

برای بررسی طبیعی بودن داده‌ها و متغیرها از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شد؛ در تمامی ابعاد سطح معنی‌داری از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر بوده است، بنابراین همه متغیرها نرمال و طبیعی هستند و اختلاف معنی‌داری با داده‌های طبیعی ندارند؛ بنابراین استفاده از آزمونهای پارامتری مانند T تک نمونه، t مستقل، تحلیل واریانس و... مجاز می‌باشد.

بررسی تأثیر گردشگری بر ابعاد معیشت پایدار از نظر روستاییان با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای

در ادامه برای بررسی تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار از نظر روستاییان از آزمون تی تک نمونه‌ای. میانگین معیشت پایدار عدد ۳/۲۱ و انحراف استاندارد آن ۰/۵۴ و درجه آزادی آن ۲۵۰ می‌باشد و با توجه به اینکه حد متوسط گویه‌ها عدد ۳ و میزان معنی‌دار به دست آمد (۰/۰۱) کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بیان‌کننده این است که از دیدگاه جامعه میزبان گردشگری بر معیشت پایدار خانوارها تأثیر داشته است. از دیدگاه مردم گردشگری توانسته است در سطح مطلوبی در ابعاد مالی و فیزیکی و در سطح متوسطی در ابعاد اجتماعی و طبیعی و در سطح ضعیف‌تری در بُعد انسانی تأثیرگذار باشد.

جدول ۵: بررسی تأثیر گردشگری بر ابعاد معیشت پایدار از نظر روستاییان

شاخص	میانگین موجود	انحراف استاندارد	حد متوسط	تفاوت از حد مطلوب	حد پایین	حد بالا	T محاسبه شده	معنی‌داری	نتیجه
انسانی	۳/۱۰	۰/۵۸	۳	۰/۱۰	۰/۱۲	۰/۲۷	۵/۴۳	۰/۰۱	تأثیر مثبت
اجتماعی	۳/۲۱	۰/۶۱	۳	۰/۲۱	۰/۲۴	۰/۳۹	۸/۳۳	۰/۰۰۱	تأثیر مثبت
طبیعی	۳/۱۴	۰/۷۵	۳	۰/۱۴	۰/۰۴	۰/۲۳	۳/۰۲	۰/۰۱	تأثیر مثبت
مالی	۳/۴۶	۰/۶۰	۳	۰/۴۶	۰/۴۹	۰/۶۴	۴۵/۰۱	۰/۰۰۰	تأثیر مثبت
فیزیکی	۳/۲۴	۰/۶۳	۳	۰/۲۴	۰/۲۶	۰/۳۴	۸/۶۴	۰/۰۱	تأثیر مثبت
کلی	۳/۲۱	۰/۵۴	۳	۰/۲۱	۰/۲۴	۰/۳۱	۹/۱۹	۰/۰۰۱	تأثیر مثبت

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

مقایسه ابعاد مختلف معیشت پایدار با استفاده از آزمون تحلیل واریانس از نظر روستاییان

آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای بررسی تفاوت میانگین یک متغیر در میان چند گروه مستقل به کار می‌رود برای استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه باید مقدار آزمون لون را به دست آورد. اگر مقدار آزمون لون بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمد می‌توان فرض برابری واریانس‌ها را پذیرفت، لذا می‌توان از آزمون تحلیل واریانس استفاده کرد (پورطاهری، ۱۳۹۳: ۸۵) و اگر فرض برابری واریانس‌ها ثابت نشد می‌توان از آزمون کروسکال والیس استفاده کرد (همان: ۸۹). در این پژوهش چون مقدار آزمون لون عدد ۰/۱۵ محاسبه شده و بیشتر از حد استاندارد ۰/۰۵ به دست آمد از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است که نتایج آن را می‌توان در جداول (۶) مشاهده کرد.

جدول ۶: تحلیل واریانس ابعاد معیشت پایدار و تأثیر گردشگری بر آن

شاخص	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی‌داری
بین گروهی	۲۷/۱۲	۴	۶/۷۸	۱۶/۶۶	۰/۰۰۰
درون گروهی	۵۰۸/۷۳	۱۲۵۰	۰/۴۰		
جمع کل	۵۳۵/۸۶	۱۲۵۴			

منبع: یافته‌های پژوهش (۱۳۹۵)

با توجه به نتایج جدول بالا و سطح معنی‌داری به دست آمده (۰/۰۰۰) می‌توان گفت که مقدار F برای عوامل مؤثر بر معیشت پایدار روستایی معنی‌دار به دست آمده است؛ به عبارت دیگر این مقدار نشان می‌دهد که حداقل بین دو عامل تفاوت معنی‌داری وجود دارد که برای بررسی این مدعا که تفاوت کدام عامل با کدام عامل بیشتر است از مقایسات زوجی شفه استفاده شده است،

بر اساس جدول زیر مقایسات زوجی بین ابعاد مختلف معیشت پایدار را نشان می‌دهد. مقادیر ۰/۰۰۰ سطوح معنی‌داری نشان‌دهنده تفاوت معنی‌دار بین این عامل‌ها است، تفاوت میان عامل‌ها را می‌توان به این صورت تشخیص داد. با توجه به ستون سطح معناداری و تعیین ناحیه رد در سطح آلفای ۰/۰۵ به متفاوت بودن عامل‌ها پی برد؛ بنابراین با توجه به سطوح معنی‌داری می‌توان گفت بین تأثیر گردشگری بر ابعاد مختلف معیشت پایدار روستایی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

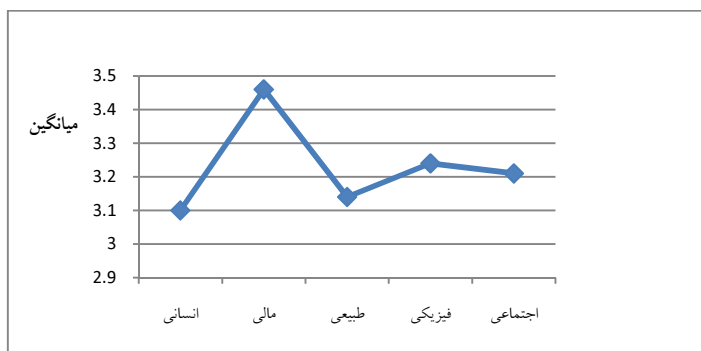
جدول ۷: مقایسات زوجی ابعاد معیشت پایدار با استفاده از آزمون تعقیبی شفه

ابعاد	متغیر	اختلاف میانگین	خطای معیار میانگین	سطح معناداری	فاصله اطمینان ۹۵٪	
					پایین‌ترین	بالا‌ترین
مالی	انسانی	* ۰/۳۶	۰/۰۵۶	۰/۰۰۰	۰/۲۱	۰/۵۲
	طبیعی	* ۰/۳۲	۰/۰۵۶	۰/۰۰۰	۰/۲۷	۰/۵۸
	فیزیکی	* ۰/۲۲	۰/۰۷۱	۰/۰۱	۰/۶۵	۰/۳۷
	اجتماعی	* ۰/۲۵	۰/۰۵۶	۰/۰۰۰	۰/۰۹	۰/۴۰
انسانی	مالی	* -۰/۳۶	۰/۰۵۶	۰/۰۰۰	-۰/۵۲	-۰/۲۱
	طبیعی	۰/۰۵	۰/۰۷۱	۰/۸۴	-۰/۰۹	۰/۲۱
	فیزیکی	-۰/۱۴	۰/۰۵۶	۰/۰۷	-۰/۳۰	۰/۰۸۵
	اجتماعی	-۰/۱۱	۰/۰۵۶	۰/۲۶	-۰/۲۷	۰/۰۴
طبیعی	مالی	* -۰/۳۲	۰/۰۷۱	۰/۰۰۰	-۰/۵۸	-۰/۲۷
	انسانی	-۰/۰۵	۰/۰۵۶	۰/۸۴	-۰/۲۱	۰/۰۹۷
	فیزیکی	* -۰/۲۰	۰/۰۵۶	۰/۰۰۳	-۰/۳۶	-۰/۰۴
	اجتماعی	* -۰/۱۷	۰/۰۵۶	۰/۰۲۱	-۰/۳۲	-۰/۰۱۷
فیزیکی	مالی	* -۰/۲۲	۰/۰۵۶	۰/۰۰۱	-۰/۳۷	-۰/۰۶
	انسانی	۰/۱۴	۰/۰۵۶	۰/۰۷۴	-۰/۰۰۸	۰/۳۰
	طبیعی	* ۰/۲۰	۰/۰۵۶	۰/۰۰۳	۰/۰۴۶	۰/۳۶
	اجتماعی	۰/۰۳	۰/۰۵۶	۰/۹۷	-۰/۱۲	۰/۱۸
اجتماعی	مالی	* ۰/۲۵	۰/۰۷۱	۰/۰۰۰	-۰/۴۰	-۰/۰۹
	انسانی	۰/۱۱	۰/۰۵۶	۰/۲۶	-۰/۰۴	۰/۲۷
	طبیعی	* ۰/۱۷	۰/۰۵۶	۰/۰۲۱	۰/۰۱	۰/۳۲
	فیزیکی	-۰/۰۳	۰/۰۵۶	۰/۹۷	-۰/۱۸	۰/۱۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

جدول (۷) نشان می‌دهد که بین تمامی ابعاد معیشت پایدار تفاوت معناداری وجود دارد. در انتها نیز نمودار خطی میانگین ابعاد معیشت پایدار را نشان می‌دهد که بیشترین اختلاف بین ابعاد مالی و انسانی می‌باشد. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهند که بُعد مالی با میانگین ۳/۴۶ دارای مقدار نسبتاً مناسبی است اما در مقابل ابعاد انسانی با میانگین ۲/۱۰ و

بُعد طبیعی با میانگین ۳/۱۴ در جایگاه پایین تری قرار دارند.

شکل ۲: نمودار خطی میانگین ابعاد معیشت پایدار از دیدگاه روستاییان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵.

تحلیل رگرسیون

تحلیل رگرسیون مرحله‌ای است بُعد از همبستگی. تحلیل رگرسیون زمانی استفاده می‌شود که بخواهیم مقادیر یک متغیر را از روی مقادیر متغیر دیگر پیش‌بینی کنیم. برای پاسخگویی به سؤال‌های تحقیق و تعیین قدرت پیش‌بینی کنندگی متغیرهای مورد بررسی بر معیشت پایدار از رگرسیون استفاده شد؛ که نتایج آن در جدول (۸) آورده شده است.

جدول ۸: آماره‌های خلاصه مدل رگرسیونی

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین تصحیح شده	انحراف استاندارد ضریب تعیین تصحیح شده
۱	.۹۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰.۰۰۳۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

مقدار R برابر است با ۰/۹۹، اشاره دارد به همبستگی ساده بین دو متغیر و به عبارتی شدت همبستگی بین دو متغیر را نشان می‌دهد. همان‌طور که از مقدار R (همبستگی بین دو متغیر) نمایان است، بین دو متغیر در ابعاد و معیشت پایدار همبستگی در حد خیلی قوی وجود دارد. مقدار R^2 نشان می‌دهد که چه مقدار از متغیر وابسته یعنی معیشت پایدار، می‌تواند توسط متغیر مستقل یعنی ابعاد آن، تبیین شود.

جدول (۹) نشان می‌دهد که آیا مدل رگرسیون می‌تواند به طور معناداری (و مناسبی) تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی کند. برای بررسی معناداری به ستون آخر جدول (sig) نگاه می‌کنیم. این ستون معناداری آماری مدل رگرسیون را نشان می‌دهد که چنان چه میزان به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ باشد نتیجه می‌گیریم که مدل به کاررفته، پیش‌بینی‌کننده خوبی برای متغیر معیشت پایدار است.

جدول ۹: تحلیل واریانس

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مربعات	f	معنی داری
رگرسیون	۵	۷۳.۹۶	۱۴.۷۹	۱.۰۳	۰.۰۰۰
باقیمانده	۲۴۵	۰.۰۰۴	۰.۰۰۰		
کل	۲۵۰	۷۳.۹۷			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

جدول ۱۰: ضرایب مدل رگرسیون

معناداری	t	ضرایب استاندارد نشده		عامل
		Beta	خطای معیار	
۰.۰۰۰	۳۵۲.۲	۰.۲۱۶	۰.۰۰۱	بُعد انسانی
۰.۰۰۰	۲۸۶.۸	۰.۲۲۰	۰.۰۰۱	بُعد اجتماعی
۰.۰۰۰	۴۲۶.۸	۰.۲۷۵	۰.۰۰۰	بُعد طبیعی
۰.۰۰۰	۲۷۷.۶۴	۰.۲۲۲	۰.۰۰۱	بُعد مالی
۰.۰۰۰	۲۷۹.۵	۰.۲۳۵	۰.۰۰۱	بُعد فیزیکی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

نتایج تحلیل رگرسیون با استفاده از روش گام‌به‌گام در جدول آمده است. پس از ورود عامل‌های موردنظر در معادله رگرسیون و محاسبه معنی‌دار بودن هر متغیر نشان داد که همه ابعاد معیشت پایدار (بُعد انسانی، بُعد اجتماعی، بُعد طبیعی، بُعد فیزیکی، بُعد مالی) تأثیر معنی‌داری را بر معیشت پایدار روستاییان دارند. جدول بالا نشان می‌دهد که بُعد انسانی ۱۸ درصد، بُعد اجتماعی ۲۰ درصد، بُعد طبیعی ۱۹ درصد، بُعد مالی ۲۲ درصد و بُعد فیزیکی ۲۱ درصد معیشت پایدار را پیش‌بینی می‌کند.

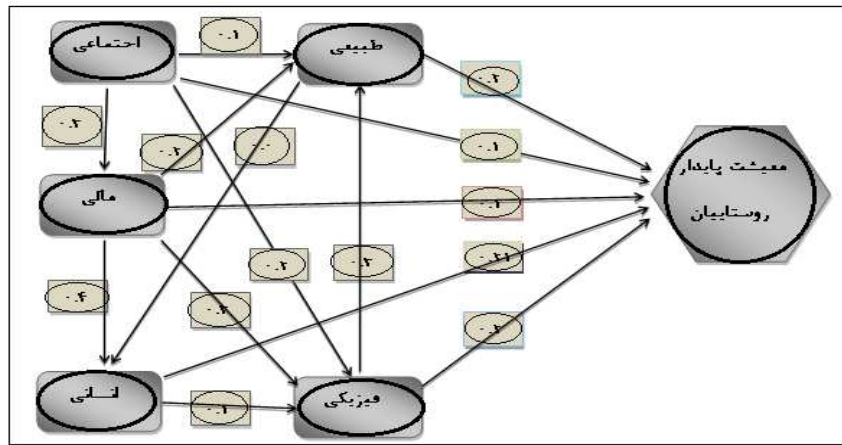
آزمون تحلیل مسیر جهت بررسی تأثیرات گردشگری بر ابعاد معیشت پایدار

برای تعیین مهم‌ترین بُعد از ابعاد معیشت پایدار و تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم هر یک از ابعاد مختلف معیشت پایدار از آزمون تحلیل مسیر استفاده شد. تحلیل مسیر یک روش پیشرفته آماری است که به کمک آن می‌توانیم علاوه بر تأثیرات مستقیم، تأثیرات غیرمستقیم هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را نیز شناسایی کنیم. برای انجام این آزمون ابتدا، مجموع تلفیقی ابعاد معیشت پایدار به‌عنوان متغیر وابسته و تمامی ابعاد به‌عنوان متغیر مستقل (ابعاد انسانی، اجتماعی، طبیعی، مالی، فیزیکی) و در ادامه، هر یک از ابعاد نیز به ترتیب، با دیدگاه کارشناسان و مطالعات قبلی و مشابه در زمینه گردشگری به‌عنوان متغیر مستقل وارد مدل شدند و تأثیرات آنها سنجیده شد. در ادامه، پس از واردکردن و جایگزینی تک‌تک ابعاد به‌عنوان متغیر وابسته و سایر ابعاد به‌عنوان متغیر مستقل با ضرب کردن کلیه مسیرها با بُعد موردنظر و در نهایت، جمع کردن همه مسیرهای ضرب شده به بُعد موردنظر، میزان اثرات مستقیم هم مشخص شد و در آخر نیز با جمع کردن اثرات مستقیم و غیرمستقیم، بار کلی و میزان اثرگذاری نهایی هر بُعد بر معیشت پایدار روستاییان مشخص شد. نتایج آزمون تحلیل مسیر برای بررسی تأثیرات گردشگری بر ابعاد معیشت پایدار در جدول (۱۱) ذکر شده است.

جدول ۱۱: تحلیل مسیر ابعاد مختلف ابعاد معیشت پایدار

معنی‌داری		ضریب‌های غیراستاندارد		ضریب‌های استاندارد	شاخص
		B	خطای استاندارد	Beta	
۰/۰۰۰	۱.۰۷	۰.۲۰	۰.۰۰۱	۰.۲۱	انسانی
۰/۰۰۰	۹.۴۹	۰.۱۹	۰.۰۰۲	۰.۱۹	اجتماعی
۰/۰۰۰	۱.۳۶	۰.۲۰	۰.۰۰۱	۰.۲۷	طبیعی
۰/۰۰۰	۸.۹۴	۰.۲۱	۰.۰۰۳	۰.۱۹	مالی
۰/۰۰۰	۱.۱۰	۰.۱۹	۰.۰۰۱	۰.۲۵	فیزیکی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

شکل ۳: نتایج تحلیل مسیر، منبع: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

جدول ۱۲: تعیین اثرات مستقیم، غیرمستقیم و بار کلی ابعاد معیشت پایدار

ابعاد	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	بار کلی
انسانی	۰.۲۱	۰.۰۲	۰.۲۳
اجتماعی	۰.۱۹	۰.۰۵	۰.۲۴
طبیعی	۰.۲۷	۰.۰۷	۰.۳۴
مالی	۰.۱۹	۰.۰۸	۰.۲۷
فیزیکی	۰.۲۵	۰.۰۸	۰.۳۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

نتایج تحلیل مسیر نشان می‌دهد که همه ابعاد مورد بررسی دارای اثرات مستقیمی بر معیشت روستاییان دارند. از میان ابعاد مورد بررسی بُعد طبیعی و فیزیکی با اثرات کلی ۰/۳۴ و ۰/۳۳ بیشترین تأثیر را در معیشت پایدار روستاییان دارد؛ و کمترین تأثیر را بُعد انسانی با اثرات کلی ۰/۲۳ دارا می‌باشد. به‌طورکلی بُعد انسانی دارای تأثیر مستقیم ۰/۲۱ و تأثیر غیرمستقیم ۰/۰۲ و بار کلی ۰/۲۳ می‌باشد. بُعد اجتماعی دارای تأثیر مستقیم ۰/۱۹ و تأثیر غیرمستقیم ۰/۰۵ و بار کلی ۰/۲۴ می‌باشد. بُعد مالی دارای تأثیر مستقیم ۰/۲۷ و تأثیر غیرمستقیم ۰/۰۷ و بار کلی ۰/۳۴ می‌باشد. بُعد فیزیکی دارای تأثیر مستقیم ۰/۲۵ و تأثیر غیرمستقیم ۰/۰۸ و بار کلی ۰/۳۳ می‌باشد. بُعد طبیعی دارای تأثیر مستقیم ۰/۲۱ و تأثیر غیرمستقیم ۰/۰۲ و بار کلی ۰/۲۳ می‌باشد.

نتیجه‌گیری

این تحقیق که با هدف تحلیل و سنجش نقش گردشگری بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی از دیدگاه جامعه میزبان (مطالعه موردی: بخش اورامان- شهرستان سروآباد) انجام گرفت برای تحلیل داده‌ها از دو روش کمی و کیفی استفاده شد در بخش کمی با استفاده از آزمونهای آماری متعدد نقش گردشگری در معیشت پایدار منطقه مورد بررسی قرار گرفت در این بخش نتایج با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای نشان داد که گردشگری بر معیشت پایدار (بُعد انسانی، بُعد اجتماعی، بُعد طبیعی، بُعد فیزیکی، بُعد مال) از نظر روستاییان تأثیر معنی‌داری دارد. نتایج تحلیل واریانس

نشان داد بین ابعاد مختلف معیشت پایدار در ۵ بُعد (بُعد انسانی، بُعد اجتماعی، بُعد طبیعی، بُعد فیزیکی، بُعد مالی) اختلاف معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که همه ابعاد معیشت پایدار (بُعد انسانی، بُعد اجتماعی، بُعد طبیعی، بُعد فیزیکی، بُعد مالی) تأثیر معنی‌داری را بر معیشت پایدار روستاییان دارند. بر اساس تحلیل رگرسیون، بُعد انسانی ۱۸ درصد، بُعد اجتماعی ۲۰ درصد، بُعد طبیعی ۱۹ درصد، بُعد مالی ۲۲ درصد و بُعد فیزیکی ۲۱ درصد معیشت پایدار را پیش‌بینی می‌کند و نتایج تحلیل مسیر نشان داد که همه ابعاد مورد بررسی (بُعد انسانی، بُعد اجتماعی، بُعد طبیعی، بُعد فیزیکی، بُعد مالی) دارای اثرات مستقیمی بر معیشت روستاییان دارند. بر اساس تحلیل مسیر همه ابعاد مورد بررسی دارای اثرات مستقیمی بر معیشت روستاییان دارند. از میان ابعاد مورد بررسی بُعد طبیعی و فیزیکی با اثرات کلی ۰/۳۴ و ۰/۳۳ بیشترین تأثیر را در معیشت پایدار روستاییان دارد؛ و کمترین تأثیر را بُعد انسانی با اثرات کلی ۰/۲۳ دارا می‌باشد.

اما نتایج تحلیل کیفی نشان داد که گردشگری در هر ۵ بُعد (بُعد انسانی، بُعد اجتماعی، بُعد طبیعی، بُعد فیزیکی، بُعد مالی) تأثیر مثبتی بر روی معیشت پایدار مردم و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم منطقه اورامان داشته است. در بخش انسانی گردشگری باعث افزایش سطح تحصیلات، درصد شاغلان، مهاجرت معکوس، مراقبت‌های بهداشتی و سلامت، افزایش سطح اطلاعات، افزایش مهارت، انگیزه برای یادگیری مهارت جدید، افزایش توجه به زنان تأثیرگذار بود و باعث بهبود این عوامل در منطقه مورد مطالعه شده است. در بُعد اجتماعی، گردشگری باعث افزایش تعامل و مبادلات فرهنگی، افزایش توجه مردم به عملکرد مدیران، تقویت آداب و رسوم و فرهنگ محلی، باعث افزایش رفت‌وآمد مردم روستا، احساس امنیت در روستا، افزایش اعتماد بین روستاییان، همبستگی بین روستاییان، مشارکت بین روستاییان، همکاری و صمیمت، تبادل فرهنگی، بازگشت مهاجرین، توسعه ارتباطات و تبادل اطلاعات روستاییان شده است. در بُعد مالی، گردشگری در منطقه مورد مطالعه بر ابعاد مختلف مالی معیشت پایدار مانند کسب درآمد، اقتصاد بومی و محلی، بازار محصولات کشاورزی، پس‌انداز کردن وام، پرداخت اقساط وام، درآمد روستاییان، رضایت از میزان درآمد، افزایش قیمت مسکن، کاهش نابرابری‌های اقتصادی، رضایت از شغل، قیمت اراضی کشاورزی، کاهش فقر، ایجاد انگیزه جهت بهبود و وضعیت کار، افزایش دسترسی به خدمات اعتباری و مالی، ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش امنیت شغلی، صنایع دستی، افزایش ساخت‌وساز، رشد اقتصادی، رونق شغل‌های دیگر مانند کشاورزی و دامداری، باغداری، شکوفایی اقتصاد محلی، ایجاد شغل‌های فصلی مانند راننده تاکسی، تولید صنایع دستی، افزایش اشتغال زنان روستایی تأثیرگذار بوده و باعث بهبود این عوامل در این منطقه شده است.

همچنین در بُعد طبیعی وجود پتانسیل گردشگری و ورود گردشگران به منطقه مورد مطالعه باعث تقویت اخلاق محیط‌زیستی، توجه مدیران به محیط زیست، توجه به منابع آبی، بهداشت محیطی، فضای سبز روستایی، زیبایی و جذابیت روستاها، مدیریت زباله و دفن بهداشتی زباله، افزایش آگاهی و حساسیت ساکنان به مساله محیط زیست، توجه بیشتر مسئولین نسبت به مساله حفاظت از محیط و آبخیزداری، افزایش سطح باغات در منطقه شده است و در بُعد فیزیکی، ورود گردشگران به منطقه باعث افزایش وسایل نقلیه، منابع انرژی، جاده‌ای و راه برای حمل‌ونقل، مسکن مناسب، مصالح مناسب در ساخت مسکن روستا، امکانات زیرساختی در روستا، اجرای طرح‌های روستایی، راه‌های ارتباطی روستایی، ساخت مسکن جدید، ساخت مکان‌های تفریحی شده و تقویت این عوامل در درازمدت به‌طور

غیرمستقیم بر معیشت روستاییان تأثیر خواهد گذاشت.

بنابراین نتایج کلی در دو بخش کمی و کیفی نشان داد که در کل فعالیت‌های گردشگری تأثیر مثبتی بر معیشت پایدار روستاییان مورد بررسی دارد. این نتیجه منطقی به نظر می‌رسد زیرا با توجه به پتانسیل بالای اورامان برای گردشگری و وارد شدن حجم زیادی از گردشگران به منطقه، گردشگری به‌عنوان یکی از فعالیت‌های اصلی مردم در منطقه تبدیل شده است و توانسته است تأثیر زیادی را بر کم و کیف زندگی مردم داشته باشد. از لحاظ نتایج، نتایج این تحقیق با نتایج تحقیق طیب‌نیا و همکاران (۱۳۹۵)، جمعه‌پور و احمدی (۱۳۹۰)، مطیعی‌لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰)، محمدی یگانه و همکاران (۱۳۹۲)، جمعه‌پور و کیومرث (۱۳۹۱) و ریچارد (۲۰۱۳) که گردشگری موجب تغییرات مثبت در زندگی مردم شده است، همسو می‌باشد.

در مجموع اگر چه بر اساس این پژوهش گردشگری باعث بهبود معیشت پایدار و افزایش سرمایه‌های معیشتی مردم شده است اما درجه تأثیرگذاری در سطح ضعیفی است و برای رسیدن به سطح مطلوب نیاز به برنامه‌ریزی اساسی است، لذا؛ با توجه به ابراز رضایت جامعه میزبان از گردشگری و گردشگران، در این مرحله نقش برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران برای توسعه گردشگری در منطقه بسیار مهم و حیاتی است، زیرا در صورت تحقق پایداری گردشگری روند توسعه پایدار روستایی منطقه تسهیل خواهد شد.

پیشنهادها

برای تأثیرگذاری مثبت بخش گردشگری در بخش اورامان پیشنهادهای اجرایی ذیل در هر بُعد به تفکیک بیان می‌شود.

بُعد مالی

- توسعه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در منطقه مورد مطالعه به منظور افزایش درآمدزایی؛
- تقویت و گسترش بازارها و بازارچه‌های محلی جهت فروش تولیدات روستاییان؛
- اختصاص وام با بهره‌ی مناسب توأم با معافیت‌های مالیاتی برای ایجاد زیر ساخت‌های توسعه گردشگری؛
- اختصاص تسهیلات نهادی برای توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری به شکل کارگاه‌های صنایع دستی؛
- راه‌اندازی تورهای گردشگری و ایجاد کمپین‌های مناسب اقامتی در روستا جهت ایجاد اشتغال‌زایی برای جوانان؛
- جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در گردشگری منطقه؛
- تخصیص منابع مالی و امکانات در خصوص توسعه گردشگری؛
- راه‌اندازی و توسعه مؤسسات اعتباری جهت تبدیل ارز.

بُعد انسانی

- همکاری بین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با سازمان‌های ذیربط در راستای تقویت گردشگری؛
- آموزش مهارت‌های لازم به مردم محلی برای بهبود عرضه کیفیت خدمات گردشگری با همکاری سازمان فنی و حرفه‌ای؛
- آموزش مهارت‌های لازم به مدیران روستاها توأم برای بهبود عرضه کیفیت خدمات گردشگری؛
- بهره‌گیری از نظر مردم محلی در مدیریت گردشگری منطقه؛
- برگزاری جلسات در راستای هماهنگی نهادها و توسعه گردشگری در منطقه؛

- مشارکت مردم محلی در فرایند برنامه‌ریزی مرتبط با گردشگری.

بُعد اجتماعی

- سهیم شدن اکثر مردم از مزایای گردشگری از طریق مشارکت حداکثری مردم؛
- برگزاری نمایشگاه‌های صنایع دستی، جشنواره‌ها به منظور معرفی و پاسداشت میراث فرهنگی محلی؛
- برگزاری رویدادهای فرهنگی به منظور معرفی و پاسداشت میراث فرهنگی محلی؛
- ثبت و ضبط آداب و رسوم و مراسمات کهن و بومی در راستای گسترش گردشگری؛
- احیای فرهنگ جامعه میزبان و معرفی آن به گردشگران از طریق صنایع دستی، موسیقی محلی و غذاهای محلی؛
- توسعه خدمات اجتماعی و رفاهی عمومی در منطقه؛
- مشارکت‌دادن تمامی گروه‌های اجتماع محلی در مراحل مختلف گردشگری.

بُعد فیزیکی

- بهسازی شبکه‌های ارتباطی بین روستاها جهت افزایش ورود گردشگران به همه روستاها؛
- پیاده‌سازی طرح‌های هادی با در نظر گرفتن زیرساخت‌ها و فضاهای کالبدی مناسب برای گردشگری؛
- اقدامات اساسی جهت بهبود کیفیت جاده‌های ارتباطی منطقه؛
- افزایش اعتبارات دولتی در تهیه امکانات زیرساختی توسعه گردشگری؛
- افزایش اعتبارات دولتی در تهیه طرح‌های توسعه گردشگری؛
- گسترش زیرساخت‌های توسعه گردشگری؛
- ایجاد فضای مطلوب برای توسعه گردشگری از طریق برنامه‌ریزی مناسب؛
- افزایش امکانات خدمات بهداشتی درمانی و رفاهی تفریحی؛
- اعطای وام جهت تقویت و مقاوم‌سازی مسکن روستاییان.

بُعد طبیعی

- بهره‌گیری مناسب از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های موجود روستا جهت توسعه گردشگری؛
- برخورد با مسائلی که به از بین رفتن قابلیت‌های گردشگری روستا منجر می‌شود؛
- با توجه به پتانسیل‌ها و توانمندی‌های منطقه به لحاظ کوهستانی بودن، وجود چشمه‌ها و ارتفاعات برف‌گیر؛ و بسیاری موارد دیگر، انواع مختلف گردشگری طبیعت‌محور در سیاست‌گذاریها مورد حمایت قرار گیرد؛
- مکان‌یابی مناسب دفن زباله‌ها روستاها؛
- حفاظت و پاسداری از منابع طبیعی و محیط زیست روستاها از طریق آموزش مردم؛
- نصب سطل‌های زباله در طول مسیر گردشگری جهت جلوگیری از آلوده شدن محیط روستا؛
- مشخص کردن پهنه‌های مناسب محیط طبیعی برای استفاده گذران اوقات فراغت گردشگران.

کتابشناسی

۱. احمدی، شکوفه (۱۳۸۹). بررسی تأثیرات گردشگری بر معیشت پایدار، مطالعه موردی روستای برغان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، استاد راهنما: دکتر محمود جمعه پور، دانشگاه علامه طباطبایی؛
۲. پاپلی‌یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی. (۱۳۸۵). گردشگری (ماهیت و مفاهیم). تهران: انتشارات سمت؛
۳. پورطاهری، مهدی (۱۳۹۳). کاربرد آمار در جغرافیا، انتشارات قومس، تهران؛

۴. جمعه‌پور، محمود؛ کیومرث، نرجس (۱۳۹۱). بررسی اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم در چارچوب معیشت پایدار گردشگری (مطالعه موردی روستای زیارت)، مطالعات مدیریت گردشگری (مطالعات جهانگردی) سال هفتم، شماره ۱۷، صص ۱۲۰-۱۱۷؛
۵. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۲). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران؛
۶. حاجی‌زاده، مریم؛ رقیه تازیکی و رحیمه انصاری (۱۳۹۴). سنجش تأثیرات اقتصادی و اجتماعی_فرهنگی گردشگری بر معیشت پایدار روستایی در دهستان شهرک شهرستان جرام، سومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پایدار، همدان؛
۷. حیدری چیا، رحیم (۱۳۸۹). مبانی برنامه‌ریزی صنعت گردشگری. انتشارات سمت، تهران؛
۸. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ قادری اسماعیل (۱۳۸۱). نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چارچوب‌های نظریه‌ای)، فصلنامه مدرس، دوره ۶، شماره ۲، صفحه ۲۳-۴۱؛
۹. ریچارد، جولیا شارپلی (۱۳۸۰). گردشگری روستایی، ترجمه منشی‌زاده، رحمت‌الله و نصیری فاطمه، انتشارات منشی، تهران؛
۱۰. زرافشانی کیومرث؛ شرفی لیدا؛ گراوندی شهر؛ قبادی پرستو (۱۳۹۲). بررسی اثرات توسعه گردشگری در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی نواحی روستایی (مورد: منطقه گردشگری ریجاب در استان کرمانشاه). مجله اقتصاد فضا، شماره ۲ (۵) صص ۱۳۴-۱۱۹؛
۱۱. سجاسی قیداری، حمدالله؛ صادقلو، طاهره؛ شکوری فرد، اسماعیل (۱۳۹۵). سنجش سطح دارایی‌های معیشتی در مناطق روستایی با رویکرد معیشت پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان تایباد)، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۳، صص ۲۱۵-۱۹۷؛
۱۲. شریف‌زاده، ابوالقاسم؛ مرادزاد، همایون (۱۳۸۱). توسعه پایدار و گردشگری روستایی، ماهنامه اجتماعی اقتصادی جهاد. شماره ۲۵۱؛
۱۳. طیب‌نیا سیده‌ادی؛ محمدی سعدی؛ منوچهری سوران (۱۳۹۵). تحلیل تأثیرات گردشگری بر کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد) پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۳، صص ۱۷۹-۱۶۳؛
۱۴. عبدالله‌زاده غلامحسین، صالحی خدیجه، شریف‌زاده محمد شریف، خواجه شاهکوهی علیرضا (۱۳۹۴). بررسی تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی در استان گلستان، فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، مقاله ۸، دوره ۴، شماره ۱۵، صص ۱۶۹-۱۴۸؛
۱۵. فیروزنیا، قدیر و عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری (۱۳۸۲). جایگاه روستا در فرایند توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران، انتشارات موسسه توسعه روستایی، تهران؛
۱۶. قاسمی، علی، مرادی مسیحی، وراز (۱۳۹۳). نقش گردشگری در توسعه اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان بهشهر. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۳ (۸)، صص ۱۲۵-۱۰۶؛
۱۷. قدیری معصوم مجتبی، رضوانی محمدرضا، جمعه‌پور محمود، باغبانی حمیدرضا (۱۳۹۴). سطح‌بندی سرمایه‌های معیشتی در روستاهای گردشگری کوهستانی مورد: دهستان بالا طالقان در شهرستان طالقان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۴، صص ۱۸-۱؛
۱۸. قدیری معصوم، مجتبی، علیرضا استعلاجی و معصومه پازکی (۱۳۸۹). گردشگری پایدار (روستایی)، انتشارات دانشگاه تهران، تهران؛
۱۹. کرمی دهکردی، اسماعیل (۱۳۸۸). دانش و نیازهای ترویجی روستاییان در مورد تکنولوژی‌های حفاظت از آب و خاک در مدیریت حوزه آبخیز اسفندقه در استان کرمان، چهارمین کنفرانس سراسری آبخیزداری و مدیریت آب و خاک، کرمان، دانشکده کشاورزی، دانشگاه باهنر کرمان؛
۲۰. محرابی جواد، خلیلی شورینی سیاوش، خلفی احمد (۱۳۹۱). بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری در جمهوری اسلامی ایران، مدیریت توسعه و تحول، دوره ۴، شماره ۹، صص ۱۰-۱؛
۲۱. محمدی‌یگانه بهروز، چراغی مهدی، ولانی محمد (۱۳۹۲). نقش گردشگری مذهبی در توسعه روستایی، با تأکید بر کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی مورد: روستای قیچاق شهرستان میاندوآب. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. شماره ۱۳، صص ۲۵-۷؛
۲۲. مرکز آمار ایران (۱۳۹۰) سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان کردستان، شهرستان سروآباد؛
۲۳. مطیعی‌لنگرودی سیدحسین؛ رضائیه آزادی مریم (۱۳۹۲). ارزیابی اثرات اقتصاد گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه بند ارومیه، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۴، صص ۹۱-۷۵؛
۲۴. مطیعی‌لنگرودی، سیدحسین (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ پنجم، مشهد؛

25. Aref, F. (2011), The effects of tourism on quality of life: a case study of Shiraz, Iran. *Life Science Journal*, 8(2), pp 4-25;
26. Carney, D. (1998), Sustainable rural livelihoods: What contribution can we make? Paper presented at the DFID Natural Resources Advisers' Conference, London, Published: London, Department for International Development;
27. Chambers, R. (1995), Poverty and livelihoods: whose reality counts? *Environment and Urbanization*, 7(1): 173-204;
28. Chambers, R. and Gordon, R. (1991), Sustainable Rural Livelihoods: Practical Concepts for the 21st Century, Institute of Development Studies Environmental, Vol. 40, PP. 787- 780;
29. Chen, H. Shivakoti, G. Zhu, T. & Maddox, D. (2012), Livelihood sustainability and community based co-management of forest resources in China: Changes and improvement. *Environmental Management*, 49(1), 219-228;
30. Choi, Hwan-suk, (2003), "Measurement of Sustainable Development Progress for Managing Community Tourism", University of Texas;
31. Cooper, C. Fletcher, J, Gilbert, D. and wanhill, s. 1993; *Tourism Principles and Practice*, Second Edition, Longman, England;
32. Dann, G.M.S. (1999), Theoretical Issues for Tourism's Future Development: Identifying the Agenda, in Pearce, D.G. and Butler, R.W. 1999, *Contemporary Issues in Tourism Development*, Rutledge, London;
33. DFID. (1999), *Sustainable Livelihoods Guidance Sheets*, London, UK: DFID;
34. Farrington, J. Carney, D. Ashley, C. & Turton, C. (1999). Sustainable livelihoods in practice: Early applications of concepts in rural areas, from <http://www.odi.org.uk/nrp/42.html>;
35. Kassa, K. and Eshetu, Z. (2014), Situation analysis of rural livelihoods and socioeconomic dynamics for sustainable rural development: The Case of Legehida Woreda district. *Journal of Agriculture and Environmental Management*, No3, pp201-208;
36. Kim, K. (2002), the Effects of Tourism Impacts upon Quality of Residents in the Community (Doctoral dissertation). Blacksburg, Virginia: Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University;
37. Kostas, E. (2002), Rural tourism: An opportunity for sustainable development of rural areas; from <http://www.sillignakis.com>;
38. NZAID. (2002), Policy statement. New Zealand: New Zealand Agency for International Development (NZAID);
39. Oppermann, M. (1996), Rural Tourism in Southern Germany, *Annals of Tourism Research*, Vol 23, Num 1, Pergamon Press, USA;
40. Pasteur, K. (2001), *Changing organizations for sustainable livelihoods: A map to guide change*. Brighton: Institute of Development Studies.